

Materiały faktograficzne

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu sępoleńskiego

Łukasz Jakubowski

lukasz.jakubowski@biblioteka-sepolno.pl

Biblioteka Publiczna im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim

Marcin Gorączko

gorgon@pbs.edu.pl

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Politechnika Bydgoska im. J. i J. Śniadeckich

Abstrakt: Kompleksowa analiza potencjału turystyczno-kulturowego powiatu sępoleńskiego została oparta na metodzie opracowanej w tym celu i opublikowanej pierwotnie w monografii A. Mikos v. Rohrscheidt "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy", Gniezno, 2008. Uwzględnia ona potencjalne cele turystyki kulturowej w powiecie, pozostałą ofertę czasu wolnego oraz inne czynniki, wpływające na turystykę kulturową, infrastrukturę turystyczną oraz komunikacyjną, noclegową i gastronomiczną. Waloryzację przeprowadzono metodą bonitacji punktowej z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającym skali popularności danej grupy atrakcji i typu wypraw kulturowych.

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: powiat sępoleński

Lokalizacja: województwo kujawsko-pomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2016, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.3) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda źródłowa literatury i materiałów: styczeń-luty 2022

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: styczeń-luty 2022

Badania terenowe: styczeń-marzec 2022

Przeprowadzający badanie terenowe: Łukasz Jakubowski, Marcin Gorączko

Data wypełnienia formularza: marzec 2022

II. Formularz waloryzacyjny

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna katedra² (12 punktów),

brak

Historyczna bazylika³ (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6),

brak

Historyczny zespół sakralny⁴ dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

brak

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Dawny klasztor bernardynów z II poł XVIII w. w Zamartem, gm. Kamień Krajeński (3)

brak

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD⁵ (za pierwsze dwie) (6)

brak

Sanktuarium historyczne⁶ o znaczeniu międzynarodowym⁷ (10)

brak

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym)⁸ (jedno pierwsze) (6)

Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w Zamartem, gm. Kamień Krajeński (6)

Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)

brak

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)

brak

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

brak

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Zbór ewangelicko-augsburski w Sępólnie Krajeńskim (2)

Aktualna siedziba biskupia⁹ (6)

brak

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Kościół św. Katarzyny z II poł. XVIII w. (konstrukcja szkieletowa) w Sypniewie, gm. Więcbork (4)

Kościół św. Wojciecha z I poł. XIX w. (konstrukcja szkieletowa) w Dużej Cerkwicy gm. Kamień Krajeński (4)

Kościół św. Jakuba Apostoła Starszego z poł. XVIII w. (konstrukcja szkieletowa) w Wielowiczu, g. Sośno (4)

Barokowy kościół św. Piotra i Pawła z II poł XVI w. w Kamieniu Krajeńskim (-)

Późnorennesansowy kościół p. w. Trójcy Św. w Runowie Krajeńskim, gm. Więcbork (-)

Gotycko-renesansowy kościół p. w. św. Mateusza w Wąldowie, gm. Sępólno Krajeńskie (-)

Rokokowy kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Więcborku (-)

I.A. b) Zamki i pałace:

Monumentalny zamek lub pałac historyczny¹⁰, miejsce ważnych wydarzeń¹¹ ZD (za pierwsze trzy) (12)
brak

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, ZD (za pierwsze trzy) (10)
brak

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (5)
brak

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Pałac w Komierowie, gm. Sępólno Krajeńskie (3)

Zamek lub pałac stylizowany¹² D (za pierwsze dwa*) (2)

Klasycystyczny pałac w Sypniewie, gm. Więcbork, obecnie hotel z restauracją (2)

Neobarokowy, z cechami eklektyzmu pałac w Zamartem, gm. Kamień Krajeński obecnie siedziba Hodowli Ziemiaka Zamarte sp.z o.o. (2)

Dwór lub inna rezydencja, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy**) (6)

Majątki w Karolewie, gm. Więcbork oraz Radzimi, gm. Kamień Krajeński, prowizoryczne obozy koncentracyjne Selbstschutzu podczas eksterminacji ludności polskiej w ramach Intelligenzaktion na Pomorzu w 1939 roku (6)

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)

Neorenesansowy (pierwotnie renesansowy) pałac w Runowie Krajeńskim, gm. Więcbork (2)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)

Grodzisko wczesnośredniowieczne w Zamartym, gm. Kamień Krajeński (-)

Relikty zamku Zebrzydowskich z XVI w. na Górze Zamkowe w Więcborku, zniszczone trakcie prac budowlanych (-)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny¹³ z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)

brak

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

brak

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Kamień Krajeński, układ urbanistyczny miasta XIV-XIX w. (3)

Sępólno Krajeńskie, układ urbanistyczny miasta XIV-XIX w. z charakterystycznym, trójkątnym rynkiem (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych¹⁴, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń^{*15} Z (pierwsze dwa*) (3)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

brak

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)

Pałac w Suchorączku, gm. Więcbork, obecnie Dom Pomocy Społecznej (3).

Budynek, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa****) (1)

Pałac Myśliwski w Runowie-Młyn, gm. Więcbork, rezydencja prezydenta Ignacego Mościckiego (1)

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane w znacznej części ZD (4)

brak

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

brak

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

Mury miejskie z XIV w. w Kamieniu Krajeńskim (zachowany niewielki odcinek) (1)

Zachowane w znacznej części zespoły zabytkowe związane z dziejami innych niż polska grup etnicznych (za pierwsze dwa zespoły) (7)

brak

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)

Dawny klasztor Diakonisk w Więcborku, obecnie pełni funkcje oświatowe (4)

Neogotyckie kościoły ewangelickie (obecnie rzymsko-katolickie) w Sośnie, Włósciborzu, gm. Sępólno Krajeńskie, Iłowie, gm. Sępólno Krajeńskie (4)

Kaplica ewangelicka przy ul. Rybackiej w Więcborku, obecnie Centrum Aktywności Lokalnej (-)

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

Liczne cmentarze ewangelickie, między innymi w Sępólnie Krajeńskim i Więcborku (dostępne, częściowo zniszczone) (1)

Kirkut w Sępólnie Krajeńskim (1)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa*) (7)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)

Kamienno-ceglany most kolejowy na Sępólnie w Obodowie, gm. Sośno (3)

Historyczna funkcjonująca stale¹⁶ linia kolejowa lub żegluga (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)

brak

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek* 4)

brak

I.A. d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części* ZD (4)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu, dostępny sezonowo lub w mniejszej części** (2)

brak

Pojedyncze zachowane obiekty forteczne ZD (za pierwsze dwa***) (2)

brak

Pojedyncze obiekty forteczne częściowo dostępne, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)

brak

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)

brak

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

brak

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

brak

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO (dodatkowo 30),

brak

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO) (15)

brak

Przy braku ogólnej dostępności obiektów z tej grupy punkty są odejmowane, pozostawia się tylko 1/3 punktów przyznanych za dany obiekt, jeśli inaczej nie wskazano.

nie dotyczy

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

brak

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1 pkt)

brak

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1 pkt)

Kościół w dawnym zespole klasztornym bernardynów w Zamartem, gm. Kamień Krajeński (1)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1 pkt)

brak

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1),

brak

Mikroeventy¹⁷ oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego miejsca lub obiektu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (przynajmniej dwie wersje obcojęzyczne, w pierwszych trzech obiektach) (dodatkowo po 1 pkt)

brak

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),

Sanktuarium Matki Bożej Szkaplerznej w Zamartem, gm. Kamień Krajeński (1)

brak

Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)

brak

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

Bardzo dobry stan konserwacji i estetyki pałaców w Komierowie i Sypniewie, dobry i bardzo dobry stan wymienionych kościołów i klasztoru w Zamartem (1)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym¹⁸ (każdy) (8)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym¹⁹ (do trzech*) (6)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym²⁰ (do trzech**) (2)

brak

Pomniki lub obiekty małej architektury²¹ o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (1)

Pomnik Ofiar Walki i Męczeństwa w Sępólnie Krajeńskim (1)

Pomnik Orła Białego w Więcborku (1)

Pomnik Wdzięczności – Chrystusa Króla w Sępólnie Krajeńskim (1)

Obelisk z tablicą upamiętniającą co najmniej 18 ofiar zamordowanych przez żołnierzy lotewskiej dywizji SS (przy szosie Runowo - Mrocza) (-)

Pomnik Ofiar Faszyzmu w Sośnie (-)

Miejsca historyczne²² o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)

brak

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

Duża Cerkwica – miejsce wydania przez króla Kazimierza IV Jagiellończyka przywileju cerekwickiego (4)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)

Pałac w Komierowie – siedziba rodu Komierowskich, będąca nieprzerwanie w rękach jednej, polskiej rodziny przez kilkaset lat (2)

brak

Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)

brak

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

brak

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu²⁴ (do trzech) ZD (2)

brak

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)

Więcbork – miejsce urodzenia Andrzeja Zebrzydowskiego, biskupa krakowskiego, kujawskiego, chełmskiego i kamienieckiego, sekretarza Zygmunta I Starego (1)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Płocicz – miejsce urodzin marii Teresy Dudzik, Czcigodnej Służebnicy Bożej, zakonnicy, założycielki i pierwszej przełożonej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Błogosławionej Kunegundy(1)

Więcbork – miejsce związane z Janem Jakubem Potulickim, wojewodą brzeskim kujawskim, posłem na sejmy (-)

Komierowo – miejsce urodzenia Romana Komierowskiego, prawnika, polityka, posła do Reichstagu i Sejmu Pruskiego (1)

Zamarte, Kamień Krajeński – miejsca związane z Adamem Stanisławem Grabowskim, biskupem warmińskim, kujawskim i chełmińskim, generalnym komisarzem królewskim w Gdańsku (-)

Dwór w Skarpie, gm. Sępólno Krajeńskie. Dawna własność rodziny Prądyńskich, niezwykle zasłużonych dla polskośći na Krajnie. Obecnie własność prywatna, opuszczony i ulegający zniszczeniu (-).

Więcbork – miasto związane z Michałem Bonawenturą Potulickim, przyrodnikiem i właścicielem ziemskim

Runowo – miejsce związane z Janem Orzelskim, pamiętnikarzem, kasztelanem rogozińskim, dworzaninem królewskim (-)

Więcbork – miejsce urodzin Adama Budnikowskiego, profesora nauk ekonomicznych, nauczyciela akademickiego, rektora SGH w Warszawie (-)

Więcbork – miejsce urodzenia Jana Szilinga, profesora historii UMK w Toruniu (-)

Sępólno Krajeńskie – miejsce urodzenia Edwarda Kowalskiego (właśc. Georg Jerochim), profesora medycyny, hematologa, biochemika i radiologa (-)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

brak

I.B. b) Cmentarze historyczne

Nekropolia zbiorowa władców Polski (8),

brak

Nekropolia zbiorowa innych znanych w skali kraju osobistości (do trzech) (5)

brak

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)

brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)

brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)

brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)

Zamarte – miejsce pochówku Jana Michała Grabowskiego, senatora, kasztelana gdańskiego i elbląskiego, Kawalera Orła Białego (1)

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)

Cmentarz parafialny (katolicki) w Sępólnie Krajeńskim (1)

Cmentarz katolicki i cmentarz ewangelicki w Więcborku (z kaplicą św. Katarzyny w części katolickiej) (1)

Skarpa – kaplica-mauzoleum rodu Prądzyńskich (-)

Za każdy cmentarz zabytkowy lub inną nekropolię o znacznie ograniczonej dostępności²⁵ – odejmuje się połowę przyznanych punktów

nie dotyczy

I.B. c) Budowle współczesne²⁶

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej ²⁷ D (do dwóch) – (5)

brak

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej (nie dostępne) (do dwóch*) (2)

brak

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej²⁸ (do trzech**) (1)

brak

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze²⁹ obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym³⁰ (10)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu międzynarodowym (9)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*) (5)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

brak

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu międzynarodowym³¹ (10)

brak

Muzea o znaczeniu krajowym³² (do trzech) (8)

brak

Muzea o znaczeniu regionalnym³³ (do trzech) (5)

Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL w Sępólnie Krajeńskim (5)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

brak

Muzea typu skansenowskiego duże³⁴ o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)

brak

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

brak

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

brak

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy)
(2)

brak

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)

brak

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

brak

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

*Izba Historyczno-Regionalna przy Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Kamieniu Krajeńskim
(1)*

*Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej przy Bibliotece Publicznej im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie
Krajeńskim (1)*

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

brak

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dodatkowe** punkty za:

Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

brak

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)

brak

Ekspozycje i prezentacje³⁵ albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)

brak

Przewodniki elektroniczne (1)

brak

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (do 2 języków za każdy:) (1)

brak

Przewodnicy obiektowi stali (2)

brak

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

brak

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie** (1)

Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL (1)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego muzeum (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Własny materiał informacyjny³⁶, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

brak

Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (min. dwie wersje) (1)

brak

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

brak

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych (1)

nie dotyczy

Pojedyncze eksponaty (kolekcje) o znaczeniu międzynarodowym³⁷ (do dwóch) (2)

nie dotyczy

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

brak

Pojedyncze eksponaty lub kolekcje o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch w sumie) (2)

brak

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

brak

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

brak

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broszury, foldery) (1)

brak

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne³⁸ eventy kultury wysokiej³⁹ o znaczeniu⁴⁰ międzynarodowym (7)

brak

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Koncert Noworoczny w Sępólnie Krajeńskim (4)

Regularne eventy kultury masowej⁴¹ o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

brak

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Zlot Pojazdów Zabytkowych w Sępólnie Krajeńskim (4)

Dni Sępólna Krajeńskiego (4)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

brak

Rzadsze⁴² eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym (jeden)(4)

brak

Regularne działanie na terenie regionu⁴³ grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Grupa Rekonstrukcyjna Miś w Sępólnie Krajeńskim (5)

Drużyna spod Starych Dębów z Kamienia Krajeńskiego działająca głównie w powiecie chojnickim (-)

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni,
(jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)

brak

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe:

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

brak

Z ofertą kulturową⁴⁴ (do dwóch): (2)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego zakładu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania zakładu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

brak

Dodatek za obsługę w językach obcych: (minimum dwa języki obce) (za każdą ofertę) (1)

brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (za każdy do trzech) (4)

brak

Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczym na terenie regionu⁴⁵ (za każdy) (8)

brak

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Krajeński Park Krajobrazowy (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)

brak

Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)

brak

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Zespół pałacowo-parkowy w Sypniewie (2)

Zespół pałacowo-parkowy w Runowie Krajeńskim (2)

Zespół pałacowo-parkowy w Suchorączku (-)

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)

brak

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

brak

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

brak

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne⁴⁶ szlaki turystyczne o znaczeniu⁴⁷ międzynarodowym (8)

brak

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6),

brak

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

Szlak rowerowy Greenway „Naszyjnik Północy”, na szlaku Kamień Krajeński, organizator Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno (woj. pomorskie) (3)

Materiałne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak Męczeństwa Krajan (zielony) (3)

Szlak im. gen. Jakuba Komierowskiego (niebieski) (3)

Szlak Znak Rodła Janiny Kłopotckiej (niebieski)(3)

Materiałne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)
brak

Wirtualne szlaki turystyczne⁴⁸, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak Rycerza Bossuty (czerwony) (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Questy w Sępólnie Krajeńskim „Pierścień sępoleński, czyli z Misią wspólnie po Sępólnie” i „Od tablicy do tablicy, tak poznajemy dzieje okolicy” (2)

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)

brak

Regularna oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem (za pierwsze dwie trasy) (3)

brak

Oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

brak

Dodatkowe wersje językowe oferty objazdu z przewodnikiem (za dwie pierwsze) (1)

brak

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

PIT przy Stowarzyszeniu „Dorośli – Dzieciom” w Sępólnie Krajeńskim (2)

Centrum Informacji Turystycznej w Węcborku (-)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

brak

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

brak

Przewodnicy miejscy lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)

brak

Aktualny⁴⁹ własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Powiat sępoleński, Sępólno Krajeńskie, Krajeński Park Krajobrazowy (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

brak

Pozostały* aktualny materiał informacyjny⁵⁰: (1)

Węcbork, Kamień Krajeński (starsze niż 3 lata) (-)

Wersje obcojęzyczne pozostałego materiału informacyjnego* (od dwóch języków) (1)

brak

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane⁵¹ – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

*Zespół Pałacowo-Parkowy w Runowie**** (2)*

Pałac Komierowo (hotel butikowy) (2)

*Hotel Antares** w Sępólnie Krajeńskim (2)*

*Hotel Pod Koroną** w Więcborku (2)*

Hostel Polonia w Sępólnie Krajeńskim (2)

Uroczysko Lutówko (2)

Centrum Sportu i Rekreacji w Sępólnie Krajeńskim (-)

Farma Bartolini w Piasecznie (-)

MOTELik LUX w Więcborku (-)

Ośrodek Wczasowy Morena w Więcborku (-)

Ośrodek Wypoczynkowy Riva w Więcborku (-)

Ośrodek Wczasowy „Przy Lesie” w Więcborku (-)

Gospodarstwo agroturystyczno-sadownicze „Krajeńska Przystań” w Zbożu (-)

Osada Borówno w Piasecznie (-)

Gospodarstwo Agroturystyczne „Wodny Raj” w Sępólnie Krajeńskim (-)

Stajnia Branicz w Zabartowie (-)

Istniejąca oferta pakietowa⁵² hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

brak

Restauracje⁵³ z autentyczną kuchnią regionalną⁵⁴, (za pierwszy obiekt) (3)

Restauracja Pirzok w Więcborku (3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny⁵⁵ obiekt) (2)

Restauracja Polonia w Sępólnie Krajeńskim (2)

Restauracja Antares w Sępólnie Krajeńskim (-)

Restauracja Słoneczna w Sępólnie Krajeńskim (-)

Restauracja Zespół Pałacowo Parkowy w Runowie (-)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja Pałac Komierowo w Komierowie (1)

Restauracja Pod Koroną w Więcborku (-)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Zespół Pałacowo-Parkowy w Runowie (1)

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji⁵⁶ (za pierwsze dwa obiekty) (1)

"Uczty Szlacheckie" w Zespole Pałacowo-Parkowym w Runowie (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

brak

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24 (za pierwszą) (1)

brak

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar Bastek w Sępólnie Krajeńskim (1)

Zajazd Grand w Piasecznie (-)

Możliwość wynajęcia⁵⁷ na miejscu autokaru, minibusu, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Zakład Transportu i Usług w Sępólnie Krajeńskim (2)

Rental Car, ul. Gdańska 15, Więcbork (2)

Grand Auto, ul. Wiatrakowa, Sępólno Krajeńskie (-)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

brak

Lotnisko z połączeniami krajowymi* w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (3)

brak

Duży dworzec kolejowy⁵⁸ na miejscu (za pierwszy) (3)

brak

Inny* dworzec kolejowy⁵⁹ na miejscu (za pierwszy) (2)

brak

Dworzec autobusowy⁶⁰ na miejscu (za pierwszy) (2)

Sępólno Krajeńskie (2)

Przystanek* autobusowy⁶¹ na miejscu (za pierwszy) (1)

brak

Port pasażerski morski⁶² na miejscu (za pierwszy) (3)

brak

Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)

brak

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km⁶³ (za pierwsze dwie) (4)

brak

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

DK nr 25 Bobolice (woj. zachodniopomorskie) - Oleśnica (woj. dolnośląskie) (2)

Inne połączenie* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

DW nr 241 Rogoźno-Tuchola (1)

DW nr 242 Wyrzysk – Więcbork (1)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej⁶⁴ (2)

PKS Bydgoszcz (2)

Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)

brak

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

brak

Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)

brak

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) * (1)

Zespół Pałacowo-Parkowy w Sypniewie (1)

Zespół Pałacowo-Parkowy w Runowie (-)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)

brak

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

brak

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)

brak

Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej⁶⁵ w ostatnich 2 latach (2)

brak

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

brak

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Teatr stały⁶⁶ (za pierwszy obiekt) (3)

brak

Filharmonia na miejscu (3)

brak

Stała oferta⁶⁷ koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)

brak

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

brak

Opera na miejscu (2)

brak

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)

brak

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

brak

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

Góry Obkaskie z Czarną Górą, najwyższym wzniesieniem w woj. kujawsko-pomorskim i najniższym szczytem tzw. Korony Polski (-)

Jeziora (zdatne do kąpiei, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Sępoleńskie na Szlaku Sępoleńskim (czarnym) (2)

Jezioro Sępoleńskie – trasa pieszo-rowerowa wokół jeziora (-)

Jezioro Mochel - Szlak pieszy wokół jeziora (-)

Brzeg morski na terenie regionu (3)

brak

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Głaz narzutowy w Zabartowie (1)

Aleja dębowa w Runowie (1)

Powierzchniowy pomnik przyrody na terenie leśnictwa Lutowo - fragment drzewostanu dębowego z domieszką buka (-)

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Sępólno Krajeńskie (1)

Niechorz, gm. Sępólno Krajeńskie (1)

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)

brak

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna⁶⁸:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Baseny otwarte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)

brak

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża miejska nad Jeziorem Sępoleńskim w Sępólnie Krajeńskim (2)

Plaża miejska nad Jeziorem Więcborskim w Więcborku (-)

Plaża miejska nad jeziorem Mochel w Kamieniu Krajeńskim (-)

Plaża miejska nad jeziorem Juchacz (-)

Stała oferta kursów językowych⁶⁹ ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Szkółka Językowa LET'S TALK Romy Włoch (2)

Szkółka językowa 2 Cool 4 School (-)

Sezonowa* oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (1)

brak

Stale centra sportowe⁷⁰ z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Centrum Sportu i Rekreacji w Sępólnie Krajeńskim (2)

Sezonowe* centra sportowe z oferta ogólnodostępną (za pierwszy obiekt)(1)

brak

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadion Miejski w Więcborku (1)

Stadion Miejski w Kamieniu Krajeńskim (-)

Tor motocrossowy Więcborskiego Klubu Motorowego (-)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Chrześcijańska Szkoła pod Żaglami w Sośnie (1)

Więcborski Klub Motorowy w Więcborku (1)

Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

brak

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność uniwersytetu⁷¹ w regionie (za pierwszy) (4)

brak

Obecność innej uczelni wyższej w regionie⁷² (za pierwsze dwie) (2)

brak

Obecność siedziby władz państwowych⁷³ (5)

brak

Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)

brak

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Oficjalne kurorty⁷⁴ (za pierwsze trzy miejscowości) (4)

brak

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji⁷⁵ (punkty za pierwsze dwa obiekty)(2)

brak

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie: ⁷⁶

Regularne⁷⁷ organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)

brak

Obecność krajowych central wielkich firm⁷⁸ w regionie (za pierwsze trzy) (2)

Gabi-Bis w Runowie Krajeńskim (2)

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

Pałac Komierowo (3)

Zespół Pałacowo Parkowy w Runowie (-)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:⁷⁹

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)

brak

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1),

brak

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

brak

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:⁸⁰

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

brak

Podsumowanie:

kategoria I: 127 pkt

kategoria II: 38 pkt

kategoria III: 15 pkt

kategoria IV: 5 pkt

Łącznie: 185 pkt

Tabela 1. Zestawienie punktacji dla powiatu sępoleńskiego w zakresie turystyki kulturowej

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki	65	473
	I.A. a) Obiekty sakralne	23+2	122
	I.A. b) Zamki i pałace	15+1	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	24	140
	I.A. d) Obiekty militarne	0	18
	I.B. Miejsca historyczne lub znaczące	15	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	12	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	3	56
	I.B. c) Budowle współczesne	0	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	0	72
	I.D. Muzea i wystawy	8	205

	I.E. Eventy kulturowe	17	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	0	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	6	53
	I.H. Szlaki kulturowe	16	106
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	127	1243
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	4	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	25	51
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	9	32
	II.D. Promocja turystyczna	0	20
	<i>RAZEM za kategorię II</i>	38	120
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje Kultury	0	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	6	14
	III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna	9	13
	<i>RAZEM za kategorię III</i>	15	39
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	0	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	0	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	5	11
	IV.D. Oferta shoppingu	0	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	0	4
	<i>RAZEM za kategorię IV</i>	5	57
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		185	1453

III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

Powiat sępoleński pod względem powierzchni (790 km²) w województwie kujawsko-pomorskim do jednostek terytorialnych średniej wielkości, natomiast cechuje się on mniejszym niż przeciętne zaludnieniem (około 40 tys. mieszkańców). Położony jest on w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, sąsiadując z powiatami bydgoskim, nakielskim i tucholskim a także powiatami chojnickim i człuchowskim (w województwie pomorskim) oraz powiatami złotowskim i pilskim (województwo wielkopolskie). Pod względem historyczno-etnograficznym powiat sępoleński położony jest na Krajnie, będącej krainą historyczną, leżącą na

pograniczu między Pomorzem a Wielkopolską. W klasyfikacji fizycznogeograficznej J. Kondrackiego (1998) powiat sępoleński obejmuje jednorodny obszar mezoregionu Pojezierza Krajeńskiego (314.69) będącego częścią Pojezierza Południowopomorskiego. Dominującym typem krajobrazu naturalnego w powiecie jest młodoglacjalny krajobraz równin i wzniesień pojeziernych, miejscami pagórkowaty, związany z występowaniem wysoczyzny morenowej falistej z kilkoma niewysokimi ciągami moren czołowych subfazy krajeńskiej zlodowacenia bałtyckiego. Wyraźnie przeważającą formą użytkowania są grunty orne z małym udziałem lasów. Charakterystycznym elementem krajobrazu są jeziora, głównie rynnowe, z których do największych należą Więcborskie, Sępoleńskie, Lutowskie, Zakrzewskie, Czarmuńskie czy Mochel. Walory krajobrazowe powiatu podlegają instytucjonalnej ochronie w ramach Krajeńskiego Parku Krajobrazowego z siedzibą w Więcborku. W skład powiatu wchodzi trzy gminy miejsko-wiejskie: Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie i Więcbork oraz jedna gmina wiejska - Sośno. Największym miastem mikroregionu jest Sępólno Krajeńskie (ok. 9 tys. mieszkańców), będące siedzibą władz powiatu. Zaludnienie Więcborka nie przekracza 6 tys. Najmniejszym ośrodkiem miejskim jest Kamień Krajeński (ponad 2 tys. mieszkańców).

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji turystyczno-kulturowej sępoleńskiego ustalono, że badany mikroregion w najważniejszej dla oceny kategorii I (Potencjalne cele turystyki kulturowej) uzyskał 127 punktów, co kwalifikuje go do powiatów **o średnim potencjale** (przedział punktowy 100-250). Dla porównania w tej samej kategorii powiat bydgoski wraz z Bydgoszczą uzyskał 331 punktów (w roku 2013), powiat nakielski 212 punktów (w 2017 roku), powiat chojnicki 162 punkty (w 2013 roku), powiat pilski 161 punktów (w 2010 roku), powiat złotowski 125 punktów (2010) zaś powiat tucholski 110 punktów (w 2019 roku). Można więc stwierdzić, że potencjał badanego mikroregionu nie odbiega jakoś wyraźnie od jednostek sąsiednich, za wyjątkiem tych które posiadają na swoim terenie wyraźnie większe ośrodki miejskie, z aglomeracją bydgoską na czele. Uzyskany wynik wydaje się być stosunkowo przyzwoity również tego powodu, że w prowadzonym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego rejestrze zabytków nieruchomych, zwykle mających fundamentalne znaczenie dla budowania oferty turystyczno-kulturowej, uwzględniono jedynie 37 obiektów lub zespołów obiektów z powiatu sępoleńskiego (stan na 29.02.2016). Ponad połowa to budowle sakralne lub zabytkowe obiekty im towarzyszące (głównie cmentarze parafialne). Drugą grupę stanowią założenia

pałacowo-parkowe lub dworsko-parkowe. Oczywiście lista zabytków nieruchomych (ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków ale nie wpisanych do rejestru) jest zdecydowanie bardziej obszerna. W gminie Więcbork zinwentaryzowano ich 542, w gminie Sępólno Krajeńskie 443, w gminie Sośno 315 a w gminie Kamień Krajeński 279. Są to jednak walory dość pospolite na tle innych regionów kraju, najczęściej dziewiętnasto- i dwudziestowieczne budynki mieszkalne, rzadziej bardziej oryginalne pod względem architektonicznym obiekty użyteczności publicznej czy ciekawsze przykłady zabytków techniki. Dzieje wszystkich trzech miast powiatu sięgają średniowiecza. Ich lokacja nastąpiła w drugiej połowie XIV wieku, zwykle w miejscu lub sąsiedztwie znacznie wcześniejszych osad. Podobnie średniowieczny rodowód ma wiele miejscowości wiejskich na terenie powiatu. A jednak niemal zupełny brak materialnych śladów tego dziedzictwa historycznego uniemożliwia tworzenie bardziej konkretnej oferty turystyczno-kulturowej bazującej na tych walorach. Z czternastowiecznych murów miejskich Kamienia Krajeńskiego zachował się jedynie ich skrawek. Deklarowany w materiałach promocyjnych średniowieczny układ rozplanowania miast tak naprawdę jest trudny do identyfikacji dla turysty w związku z późniejszymi zmianami oraz brakiem budynków wcześniejszych niż dziewiętnastowieczne. W regionie (okolice Dużej Cerkwicy) miało miejsce ważne wydarzenie historyczne z okresu wojen polsko krzyżackich - podpisanie przez króla Kazimierza Jagiellończyka przywileju cerekwickiego, dokumentu istotnego również dla ustroju I Rzeczypospolitej. Ale gdzie konkretnie miało to miejsce? Nie wiadomo. W powiecie sępoleńskim zlokalizowano kilka średniowiecznych grodzisk. Są to jednak obiekty bardziej o znaczeniu archeologicznym niż turystycznym. Do najcenniejszych pod względem historycznym, architektonicznym czy kulturowym zabytków powiatu sępoleńskiego należą: rezydencje szlacheckie w Komierowie (XX w.), Zamartym (XIX/XX w.), Sypniewie (poł. XIX w.) i Runowie Krajeńskim (XVI w.), zespół klasztorny w Zamartym (II poł. XVIII w.) oraz kościoły o konstrukcji szkieletowej w Dużej Cerkwicy, Sypniewie i Wielowiczu (przeważnie z II poł. XVIII w.). W przypadku trzech wymienionych pałaców uznano, że są to obiekty udostępnione do zwiedzania, co jest kluczowe w przypadku indywidualnego turysty kulturowego. Co prawda w rezydencje te pełniące obecnie funkcje obiektów hotelowo-restauracyjnych w Sypniewie oraz w Komorowie często bywają rezerwowane w całości na wyłączność, zaś ruiny okazałego pałacu w Runowie Krajeńskim są ze względów bezpieczeństwa dostępne jedynie z zewnątrz, jednak sytuacja przedstawia się tu dużo lepiej niż

w większości tego typu obiektów w województwie kujawsko-pomorskim. Do innych bardziej spójnych tematycznie walorów można zaliczyć miejsca martyrologii i monumenty związane z upamiętnieniem akcji eksterminacyjnej (niem. *Intelligenzaktion*) przeprowadzoną przez Niemców na ludności polskiej i żydowskiej w 1939 roku w ramach na Pomorzu (Karolewo i Radzim - prowizoryczne obozy koncentracyjne). Słabo rozwinięte w regionie jest muzealnictwo, które ogranicza się na chwilę obecną do ogólnie dostępnych kolekcji pamiątek. Jednostka aspirującą do posiadania oficjalnego statusu (uzyskano wpis w ministerialnym rejestrze) jest prywatne Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL. Przez okres około 10 lat funkcjonował we wsi Witunia koło Więcborka prywatny skansen pszczelarski, którego zbiory przez znawców tematu zawierały szereg rzadkich a nawet unikalnych eksponatów. Niestety jeszcze w 2008 roku skansen został jednak zlikwidowany a zbiory rozproszone po kraju. Ciekawą inicjatywą, uwzględnioną w formularzu waloryzacyjnym, jest Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej przy Bibliotece Publicznej im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim.

Powiat sępoleński posiada stosunkowo dobrze rozwiniętą znakowanych szlaków turystycznych, pieszych i rowerowych. W założeniu mają one służyć uprawianiu turystyki krajoznawczej z uwzględnieniem walorów kulturowych, co często akcentowane jest w ich nazwach, np. Szlak Męczeństwa Krajan, Szlak Rodła, Szlak Rycerza Bossuty. Uwzględnione w formularzu waloryzacyjnym wydarzenia kulturowe w przeważającej części są adresowane do mieszkańców powiatu. Eventem o większym bo ponadregionalnym zasięgu oddziaływania może stać się organizowany na terenie Sępólna Zlot Pojazdów Zabytkowych.

Dość dobrze w badanym mikroregionie należy ocenić stopień rozwoju infrastruktury służącej turystyce. Wynika to z faktu, iż położone nad jeziorami Więcbork, Sępólno Krajeńskie oraz Kamień Krajeński od dawna stanowią popularne wśród mieszkańców województwa miejsca wypoczynku i rekreacji. Oferta noclegowa jest zróżnicowana, od kategoryzowanych hoteli w dawnych rezydencjach szlacheckich, przez pensjonaty, aż do typowych ośrodków wczasowych i obiektów agroturystycznych. W ofercie gastronomicznej ilościowo przeważają niewielkie punkty wyspecjalizowane w potrawach typu fast-food, niemniej stosunkowo liczna jest również grupa restauracji, zwykle towarzyszących obiektom hotelowym, będących bardziej ambitnymi przedsięwzięciami kulinarnymi. Dostępność komunikacyjną regionu należy ocenić jako przeciętną. Niewątpliwie najważniejszym szlakiem jest

droga krajowa nr 25, łącząca województwo śląskie, wielkopolskie i kujawsko-pomorskie z województwem zachodniopomorskim. Jest to bardzo popularna w okresie wakacyjnym trasa dojazdowa do takich kurortów jak Kołobrzeg, Darłowo, Jarosławiec czy Ustka. Przebiega ona przez ściśle centra Sępólna Krajeńskiego i Kamienia Krajeńskiego. Z kolei Więcbork jest dość dobrze skomunikowany z drogą krajową nr 10 (Szczecin-Warszawa) aczkolwiek region znajduje się wyraźnie na uboczu tej trasy. Warto w tym miejscu zauważyć, że do 2028 roku ma zostać oddana droga ekspresowa S11 łącząca Śląsk z Kołobrzegiem, będąca korzystniejszą alternatywą (czas przejazdu, bezpieczeństwo) dla drogi krajowej nr 25. Na chwilę obecną region nie posiada połączeń kolejowych, a wykorzystywana w przeszłości infrastruktura techniczna z roku na rok ulega degradacji. W ostatniej dekadzie zmniejszył się również zakres i częstotliwość połączeń autobusowych. Powiat sępoleński należy więc do grupy jednostek województwa kujawsko-pomorskiego o znacznym stopniu wykluczenia komunikacyjnego w zakresie publicznego transportu pasażerskiego.

IV. Postulaty dotyczące rozwijania turystyki kulturowej

Od żelazka podarowanego przez babcię... do kolekcji składającej się z kilku tysięcy eksponatów (przedmiotów codziennego użytku, mebli, pojazdów itp.), tak w telegraficznym skrócie wygląda historia uruchomionego w 2018 roku Pomorskiego Okręgowego Muzeum PRL w Sępólnie Krajeńskim. Placówka ma spore szanse aby stać się przedsięwzięciem o dużym zasięgu oddziaływania. Po pierwsze odwołuje się do osobistych wspomnień dużej grupy potencjalnych turystów. Po drugie w działaniach tych jest niemal bezkonkurencyjna (za wyjątkiem Muzeum Komunikacji w Paterku, w powiecie nakielskim) na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Po trzecie wreszcie znajduje się ono przy uczęszczanej drodze krajowej nr 25 a więc może stanowić ciekawą propozycję dla przejeżdżających przez powiat sępoleński. Muzeum bierze aktywny udział w organizacji zlotów pojazdów zabytkowych w Sępólnie Krajeńskim, co świadczy o dużym potencjale w integrowaniu przedsięwzięć o zazębiającej się tematyce. Rozbudowa muzeum o nowe ekspozycje, wprowadzenie regularnych godzin jego otwarcia, bardziej zdecydowane włączenie się muzeum w organizację eventów kulturowych (np. filmowych) - wszystko to wydaje się być na wyciągnięcie ręki ale również wymaga pracy na pełnym etacie a nie w ramach hobby miejscowego pasjonata. Niezbędna więc wydaje się być tu profesjonalizacja

produktu turystycznego aby okazał się on trwały i utrzymał swój potencjał rozwojowy. Z pewnością nie będzie to możliwe bez stałego wsparcia finansowego, organizacyjnego i promocyjnego ze strony samorządu i lokalnych patronów. Już sam fakt, że Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL nie występuje na wojewódzkiej liście certyfikowanych produktów turystycznych Polskiej Organizacji Turystyki wskazuje, że w zakresie popularyzacji placówki jest jeszcze sporo do zrobienia.

O tym, że ziemniak jest jednym z najważniejszych składników wykorzystywanych w polskiej kuchni nie trzeba nikogo przekonywać. Jednocześnie warzywo to niesłusznie uznawane jest za zbyt pospolite aby poświęcić mu więcej uwagi w kontekście historycznym, kulturowym i kulinarnym. Do wyjątków przecież należy poznańska pyra, która doczekała się własnego muzeum i należnego jej miejsca nie tylko w świadomości mieszkańców Wielkopolski. Dlatego też warto rozważyć wykorzystanie potencjału kulturowo-turystycznego związany z obecnością na terenie powiatu sępoleńskiego w miejscowości Zamarte (gm. Kamień Krajeński) stacji hodowlanej ziemniaka i długiej tradycji hodowli tej rośliny, których efektem jest 90 odmian (w tym 40% aktualnie uprawianych w Polsce odmian jadalnych). Możliwości w tym zakresie są duże. Mogą one dotyczyć np. organizacji stałych ekspozycji tematycznych, umożliwienie zwiedzania stacji dla grup zorganizowanych, pokazów, warsztatów i konkursów kulinarnych itp. Z pewnością budowie takiego produktu turystycznego sprzyja fakt iż siedziba spółki Hodowli Ziemniaka Zamarte, będącej częścią Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, znajduje się w zabytkowym zespole dworsko-parkowym a w procesie produkcji wykorzystywane są dawne obiekty inwentarskie i przemysłowe. Z pewnością również szersze otwarcie się na turystów oraz społeczność regionu pozytywnie wpłynęło by na popularyzację wiedzy o działalności tej placówki badawczo-wdrożeniowej.

W trakcie badań terenowych stwierdzono, że stan oznakowania dojazdu do najważniejszych atrakcji turystycznych powiatu jest zdecydowanie niezadowalający. Oczywiście współczesny turysta na ogół biegle posługuje się nawigacją, ale żeby skłonić go do odwiedzenia ciekawego zabytku, dobrej restauracji czy innego miejsca, musi być poinformowany o jego istnieniu. Dotyczy to zwłaszcza tych osób, które trafiają na teren powiatu sępoleńskiego przejazdem. A przecież ta grupa jest najliczniejsza. Sprawdzonym w wielu rejonach Polski sposobem są tablice informacyjne umieszczone w punktach węzłowych. W pierwszym rzędzie powinno to dotyczyć najbardziej uczęszczanej drogi krajowej nr 25. Podobnie z większą troską

należałoby podejść do oznakowania i stanu dobrze rozwiniętej sieci szlaków rowerowych, mogących stanowić ważne trasy komunikacyjne dla osób planujących dłuższy i aktywny pobyt turystyczny w powiecie. Szlaki te zazwyczaj wiodą zwykłymi drogami gruntowymi, co samo przez się wiąże się z określonymi niewygodami. Trzeba ponadto zauważyć, że w przeszłości niedostateczna dbałość o stan części szlaków sprawiała, że dostęp do towarzyszącej im infrastruktury turystycznej bywał utrudniony (na przykład poprzez mocno zachwaszczone ścieżki prowadzące do wiat), a ilość znaków informacyjnych na trasie bywała niewystarczająca (na przykład brak oznaczeń kierunku jazdy na niektórych skrzyżowaniach). Wskazane są zatem okresowe kontrole stanu szlaków, tras i ścieżek rowerowych, połączone z bieżącą konserwacją ich infrastruktury.

Pomijając Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL, w powiecie sępoleńskim można by się spodziewać dodatkowej atrakcji turystycznej, jaką byłoby miejsce prezentujące materialne ślady historii i kultury powiatu. Co prawda istnieją izby pamięci przy sępoleńskim liceum czy bibliotece w Kamieniu Krajeńskim, jednak z różnych powodów nie są one w stanie w pełni wykorzystać potencjału drzemącego w izbach muzealnych lub izbach pamięci. Dlatego dobrym pomysłem wydaje się być choćby częściowe połączenie rozproszonych zbiorów pod egidą instytucji lepiej przygotowanej do działalności tego rodzaju. Biblioteka Publiczna im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim prowadzi Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej, dysponuje odpowiednią przestrzenią, zatrudnia historyka-regionalistę i ma doświadczenie w popularyzowaniu historii lokalnej. Jest zatem naturalnym kandydatem do pełnienia roli opiekuna izby. Patrząc nieco szerzej - warto, aby instytucje kultury lub samorządy były gotowe do wspierania a w razie potrzeby nawet przejmowania oddolnych inicjatyw o kolekcjonerskim charakterze. W przeciwnym razie powiatowi grozi powtórka scenariusza przerabianego już, gdy ważyły się losy wspomnianego wcześniej skansenu pszczelarskiego w Witunii.

Dobrym pomysłem wydaje się również pełniejsze wykorzystanie wiedzy i doświadczenia miejscowych regionalistów czy pasjonatów historii. Zdarzało się już, że podejmowali się oni roli przewodników po różnych miejscach w powiecie, obsługując tak grupy zorganizowane, jak i pojedyncze osoby (choćby w ramach turystyki etnicznej). Prawdopodobnie przynajmniej część z nich mogłaby być zainteresowana sformalizowaniem tej działalności. Grupa przewodników po powiecie albo poszczególnych gminach lub chociaż obiektach zabytkowych, współpracująca

z instytucjami zaangażowanymi w obsługę ruchu turystycznego, byłaby mile widziana zwłaszcza ze względu na specyficzne potrzeby grup zorganizowanych i bardziej wymagających, indywidualnych miłośników turystyki kulturowej.

V. Powiat sępoleński jako destynacja turystyki kulturowej

Turystyka dziedzictwa kulturowego

Pomimo średniowiecznych korzeni osadnictwa, na terenie powiatu sępoleńskiego materialne dziedzictwo kulturowe wiąże się z okresem znacznie późniejszym, bo głównie dziewiętnasto- i dwudziestowiecznym. To okres współistnienia na tych terenach trzech grup narodowościowych, Niemców (w przewadze), Polaków oraz Żydów. Trwałym udokumentowaniem ówczesnych stosunków społecznych są przede wszystkim licznie występujące tu rezydencje szlacheckie, na czele z okazałymi pałacami w Runowie Kujawskim, Sypniewie, Komierowie czy Suchorączku oraz zespoły dworskie z budynkami produkcyjnymi ale także zabudowa mieszczańska i budynki użyteczności publicznej w Sępólnie Krajeńskim, Więcborku i Kamieniu Krajeńskim. Mozaika narodowościowa zaznacza się również w budownictwie sakralnym. Duża część obecnych kościołów rzymskokatolickich to dawne świątynie protestanckie. Niestety to dziedzictwo kulturowe zostało silnie naznaczone w realiach II wojny światowej, które wydołyły wśród okolicznej ludności niemieckiej najgorsze instynkty prowadzące do zorganizowanych aktów ludobójstwa. Powiat sępoleński jest ważnym obszarem na mapie martyrologii narodu polskiego z dwoma prowizorycznymi obozami koncentracyjnymi w Karolewie i Radzimi i szeregiem innych miejsc straceń upamiętnionych okolicznościowymi monumentami i tablicami.

Turystyka kulturowo-przyrodnicza

Podmiotem integrującym zdecydowaną większość atrakcyjnych turystycznie zasobów przyrodniczych powiatu sępoleńskiego jest Krajeński Park Krajobrazowy. Utworzony w 1998 roku jest największym parkiem krajobrazowym województwa kujawsko-pomorskiego i jednym z największych w Polsce. Obejmuje on swoim zasięgiem obszary wiejskie w gminach Sępólno Krajeńskie, Więcbork i Kamień Krajeński oraz fragment gminy Sośno, a więc większą część powiatu. Współczesny krajobraz mikroregionu jest efektem trwającego wiele wieków pozyskiwania terenów o zróżnicowanych warunkach glebowych, wilgotnościowych i wysokościowych dla

rolnictwa. Stanowi on więc mozaikę pól uprawnych (dominujących powierzchniowo), jezior, śródpolnych oczek, enklaw leśnych oraz wzgórz morenowych na czele z Czarną Górą (189 m n.p.m.), najwyższym wzniesieniem województwa kujawsko-pomorskiego. Udział lasów w powierzchni powiatu jest znacznie niższy niż średnia wojewódzka. W 2017 roku uległ on wyraźnemu zmniejszeniu po nawałnicy, której ślady są widoczne do dziś. Siedzibą Krajeńskiego Parku Krajobrazowego jest Więcbork. Jego pracownicy prowadzą prelekcje wzbogacone środkami audiowizualnymi w pomieszczeniach edukacyjnych oraz ćwiczenia terenowe, również z zakresu edukacji regionalnej związanej z regionem Krajny i kulturą krajeńską. Jest to więc wyspecjalizowana jednostka w promocji i ochronie walorów kulturowo-przyrodniczych. Bardzo ważnym ich elementem są liczne założenia parkowe przy dawnych rezydencjach szlacheckich np. w Iłowie, Komierowie, Runowie Krajeńskim, Skarpie, Trzcianach, Wąwelnie czy Zamartym.

Turystyka etniczna

Wzmiankowana wielowiekowa tradycja współżycia trzech grup narodowościowych sprawia, że powiat sępoleński stanowi cel podróży spełniających kryteria turystyki etnicznej. Pamiętajmy, że już w okresie II RP powiat sępoleński należał do najbardziej zniemczonych w kraju. Po zakończeniu II wojny światowej spora grupa Niemców, którzy opuścili ten teren, szukała kontaktu ze swoją małą ojczyzną. Pierwsze sentymentalne podróże obywateli Niemiec na ziemi powiatu sępoleńskiego miały miejsce na długo przed 1989 rokiem. Upadek żelaznej kurtyny i późniejsze zmiany ułatwiające podróże pomiędzy oboma krajami sprawiły, że wizyty dawnych mieszkańców powiatu i ich krewnych stały się jeszcze częstsze. Tym, co te osoby najbardziej interesuje po dotarciu na miejsce, są obiekty i lokalizacje związane z historią rodzinną: cmentarze (w lepszym lub gorszym stanie znajdujące się w większości miejscowości), kościoły parafialne, szkoły i domy. Często turyści etniczni korzystają w trakcie pobytu z pomocy krewnych i znajomych, którzy mieszkają w powiecie. Bywa jednak, że w poszukiwaniu informacji trafiają do lokalnych historyków i instytucji kultury. Ze względu na silnie występujące zjawisko emigracji za ocean, do obu Ameryk (zwłaszcza w II połowie XIX wieku), tego typu turystami stają się również potomkowie dawnych emigrantów. Co ciekawe sępoleńska biblioteka pomagała już w tych kwestiach nie tylko obywatelom Stanów Zjednoczonych, ale też Wenezueli.

Bibliografia:

- Bykowski W. 2009, , Kujawsko-pomorskie – Przewodnik po zabytkach, Bydgoszcz 2010
- Chrzanowski T., Kornecki M. (red) 1970, Katalog zabytków sztuki w Polsce, pod red., tom XI, zeszyt 13, Warszawa
- Dobber W., Miotk J. (red) 2009, Kamień Krajeński i okolice. Przewodnik turystyczny, Sępólno Krajeńskie
- Marach A., Kiestrzyn E., Skaza L. 2006, Miasto i Gmina Więcbork, Sępólno Krajeńskie, Więcbork
- Kondracki J. 1998, Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa
- Krajeński Park Krajobrazowy, Więcbork 2009
- Krajeński Park krajobrazowy, Toruń 2014
- Krajobraz przyrodniczy i kulturowy gminy Więcbork, oprac. Paweł Szydeł
- Leksykon Krajny, Bydgoszcz 2018
- Łaniecki S. (red) 1997, Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, województwo bydgoskie, 5 cz. 2, Warszawa
- Przewodnik po Gminie Sępólno Krajeńskie, wybór treści i korekta Agnieszka Giersz-Kawka, Sępólno Krajeńskie 2019
- Skaza L. 2001, Pałace i dwory w gminie Sośno, Sępólno Krajeńskie
- Skaza L. 2008, Pałace i dwory gminy Więcbork, Sępólno Krajeńskie
- Skaza L. 2018, Pałace i dwory gminy Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie
- Skaza L. 2021, Pałace i dwory gminy Sępólno Krajeńskie, Sępólno Krajeńskie
- Strategia rozwoju powiatu sępoleńskiego - Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Powiatu Nr XV/94/08
z dnia 30 stycznia 2008 r., BIP
- www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl
- www.bydgoszcz.stat.gov.pl
- www.gmina-sepolno.pl
- www.polskaniezwykla.pl
- www.polskiezabytki.pl
- www.portal.kamienkr.pl
- www.pitsepolno.pl
- www.sosno.pl
- www.torun.wkz.gov.pl
- www.wiecbork.pl
- www.zamarte.com